

ALAIYE'DE MAARİF OTELİNİN İNŞASI VE TARİHİ SEYRİ (1912-1943)

BUILDING OF THE MAARIF HOTEL IN ALAIYE AND ITS HISTORICAL PROCESS (1912-1943)

Ali Rıza GÖNÜLLÜ*

Öz

Türk Milleti, İslam Dini'ni kabul ettikten sonra, eğitim sahasında değişik coğrafyalarda önemli kurumlar meydana getirmiştir. Bu konuda Büyük Selçuklu Devleti'nden, Osmanlı Devleti'ne kadar bütün Türk Devletleri önemli hizmetler yapmıştır. Türk coğrafyasında eğitim faaliyetlerinin yerine getirilmesinde devletin yanında, devlet ve ilim adamları ile hayırsever insanların katkısı da çok büyük olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ülkenin muhtelif köşelerinde olduğu gibi, Alaiye'de (Alanya) de eğitim hayatının gelişmesinde, hayırsever insanlar çok gayret göstermişlerdir. Böylece Alaiye halkı yardımlaşma yolu ile değişik eğitim kurumlarının inşa edilmesini sağlamıştır. Ayrıca hayırsever Alaiye halkı tarafından, Maarif Otel'i isminde bir eser inşa ettirilmiştir. Daha sonra bu eser maarif teşkilatına bağışlanarak, ilk önce otel olarak, daha sonrada hükümet konağı olarak kiraya verilmiş ve elde edilen gelir ile çok sayıda eğitim kurumunun yapılması gerçekleşmiştir Alaiye halkının yardımlaşma yolu ile yapmış olduğu bu eser, 1943 yılında yanmıştır.

•

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, Maarif Hanı, Maarif Otel, Hükümet Konağı

•

Abstract

Turkish Nation has constituted important institutions in the field of education in the different geographies after accepting the Islamic Religion. In this respect, all the Turkish States, from the

---

* Dr. Alanya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antalya/Türkiye, argonullu@hotmail.com.

Great Seljuk State to the Ottoman State, provided important services. In the fulfilment of educational activities in the Turkish geography, the contributions of the state, state employees, scholars and philanthropists were also great. In the last years of the Ottoman Empire, as well as various corners of the country, philanthropic people made great efforts to develop the educational life in Alaiye too. Thus, the people of Alaiye managed to build different educational institutions with cooperation. In addition, the philanthropic people of Alaiye built a work called as the Maarif Hotel. Later on, this work was donated to the teaching staff, which was first given to rent as a hotel and then as a government house, and a large number of educational institutions were made with the income obtained. This work, which Alaiye people made through cooperation, was burnt down in 1943.

•

Keywords

Ottoman Period, Republican Period, Maarif Inn, Maarif Hotel, Government House

GİRİŞ

Türk Milleti, İslam Dini'ni kabul ettikten sonra, eğitim sahasında önemli kurumlar meydana getirmiştir. Bu kurumların hizmete girmesinde, değişik coğrafyalarda hüküm süren Türk Devletleri'nin önemli çalışmaları olmuştur. Bunun yanında, Türk devlet adamları, ilim adamları, varlıklı ve hayırsever insanlar bu sahada önemli katkıda bulunmuşlardır. Bunun örneklerini Büyük Selçuklu Devleti'nden¹ itibaren, Anadolu Selçuklu Devleti² ve Osmanlı Devleti³ hattında görmekteyiz.

Osmanlı Devleti'nde eğitimde modernleşme faaliyetlerinin başlamasından sonraki dönemde de eğitim kurumlarının inşa edilmesinde ve maarif teşkilatına bağışlanmasında halk katkısı önemli bir rol oynamıştır. Mesela; Sultan Mustafa Han'ın Evkaf-ı Musakkafatı'ndan⁴ olan ve İzmir'de bulunan Tunus Han ismiyle anılan yerde, adı geçen vakfın izi kalmamıştı. Aydın Valiliği'nin talebi üzerine, Evkaf-ı Münderise⁵ Talimatnamesi'ne uygun olarak Bâb-ı Âli tarafından, adı geçen mahal maarif teşkilatına bırakılmıştı. Bu arazinin üzerine mahalli halk tarafından 6 bin liradan fazla bir para sarf edilerek, büyük ve küçük 10 on adet mağaza inşa edilmişti. Bu mağazaların yıllık kira geliri ile İzmir'de birçok ibtidai mektep yapılmıştır (22 Mayıs 1894)⁶.

XX. Yüzyılın başında da maarif hizmetlerine katkı sağlamak üzere, Tarsus Sancağı'nın Mersin Kazası'nda bir maarif oteli inşa edilmiş ve bu tesisin resmi açılış töreni yapılarak hizmete girmişti. Bunun üzerine adı geçen otelin inşa ve ikmalinde hizmet ve gayretleri görülen Maarif Komisyonu Azası'ndan Liva Tahrirat Müdürü Namık ve eşraftan Galip beylerin Dördüncü Rütbeden Nişan-ı Âli-yi Osmanî, eşraftan Bekir Bey ile Tapu Katibi Mustafa Efendi'nin de Rütbe-yi Selâse ile taltif edilmeleri Maarif Nezareti tarafından 17 Kasım 1900 ve 27 Ağustos

¹ Osman Turan, *Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, İstanbul 1969, s.256

² Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı (Anadolu Selçuklularından Beylikler Dönemi Sonuna Kadar)*, Cilt:2, İstanbul 1973, s.80 vd.

³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1984, s.1; Cahit Baltacı, *XV.-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s.25 vd.

⁴ Musakkafat; Vakfın bina ve akardan ibaret olan iradı. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1989, s.1343.

⁵ Evkaf-ı Münderise; Eseri kalmamış vakıflar demektir. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1998, s.726

⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Yıldız Sarayı Mütenevvi Maruzat Belgeleri* (BOA. Y.MTV), nr.96/14

1901 tarihlerinde Dâhiliye Nezareti'nden talep edilmişti. Ancak bu talebe Dâhiliye Nezareti'nden bir cevap verilmemişti. Bunun üzerine aynı konu hakkında Maarif Nezareti tarafından Dâhiliye Nezareti'ne 20 Mayıs 1902 tarihinde bir tezkere daha gönderilmiştir⁷. Dâhiliye Nezareti de Maarif Nezareti'nin adı geçen talebi ile ilgili olarak, 1 Temmuz 1902 tarihinde Sadaret Makamı'na bir tezkere göndererek, konu hakkında gerekli işlemin yapılmasını istemiştir⁸.

Yine aynı dönemde Kosova Vilayeti'nin Prizrin Sancağı'nın merkezinde beş adet ibtidai mektep bulunuyordu. Ayrıca bu mektepler birer muallim tarafından idare ediliyordu. Ancak adı geçen mekteplerin şehrin ihtiyacı nispetinde çoğaltılması lazımdı. Bunun yanında Prizrin şehrindeki muallim sayısının da buradaki mektepler için yeterli derecede olması gerekiyordu. Ancak bütün bu meselelerin çözülmesi için mahalli maarif idaresinin geliri müsait değildi. Bu nedenle, Prizrin Mutasarrıflığı ve Harbiye Hudut Müfettişliği tarafından, Prizrin'de mevcut olan ve mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne ait olan 600 lira kıymetindeki Miri Han'ın Maarif İdaresi'nce tamir edilmek üzere, Prizrin Maarif Komisyon'u namına terk ve tahsis edilmesi istenmişti. Bu talep Sadaret tarafından uygun görülmüştür. Daha sonra, adı geçen hanun maarif teşkilatına bırakılması için bir padişah iradesi yayınlanmıştır (28 Nisan 1902)⁹. Ayrıca konu hakkında padişah iradesinin yayınlandığı, Sadaret tarafından Maliye ve Maarif Nezareti'ne de bildirilmiştir (7 Eylül 1902)¹⁰.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Mersin Kazası'nda olduğu gibi, Maarif Otelini inşa edilerek, maarif teşkilatına bağışlanmasına dair bir örnek de Alaiye'de (Alanya) görülmüştür. Burada Alaiye halkının katkısı ile yapılan ve şehir tarihinde önemli bir yeri olan Alaiye'de Maarif Otelini'nin inşası ve tarihi seyri üzerinde durulacaktır.

1.ALAIYE'DE MAARİF OTELİ'NİN İNŞASI VE TARİHİ SEYRİ

Alaiye halkı, eğitim kurumlarının tesis edilmesi için her dönem maddi ve manevi destekte bulunmuştur. Buna dair çok sayıda örnek mevcuttur. Mesela; 28 Ocak 1861 tarihinde eğitime açılan Alaiye Rüşdiye Mektebi, hayırsever Alaiye halkı tarafından yaptırılmıştır¹¹.

⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi *Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi Belgeleri* (BOA. DH.MKT.) nr.533/23, Lef.1

⁸ Aynı Belge. Lef.2

⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi *İrade-i Hususiye* (BOA. İ.HUS), nr.96/66

¹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Âli Evrak Odası Belgeleri* (BOA. BEO), nr.1916/143633

¹¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi *Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vala Yazışmalarına Ait Belgeler* (BOA. A. MKT. MVL), nr.124/152

Yine daha sonraki yıllarda Alaiye'de iki tane ibtidai mektep, hayırsever halk tarafından inşa ettirilerek, maarife teslim edilmiştir (23 Nisan 1896)¹².

Bunun yanında hayırsever Alaiye halkı tarafından ihtiyacı olan mektep talebelerine ders araç ve gereçleri hediye olarak verilmiştir¹³. Alaiye halkının gayretleri ile yapılan ve maarif teşkilatına bağışlanan eserlerden birisi de Alaiye Maarif Oteli'dir. Bu otel Alaiye'nin Çarşı Mahallesi'nde bulunan Kuyularönü Camii karşısına Alaiye'nin hamiyet sahibi ahalisi tarafından yardımlaşma yolu ile 1912 yılında inşa ettirilmiş ve maarif teşkilatına bağışlanmıştır¹⁴. Bu otel belgelerde Maarif Hanı¹⁵ ve Maarif Oteli¹⁶ gibi isimlerle geçmektedir.

1.1.FİZİKİ YAPISI

Alaiye Maarif Oteli su basman üzerine üç katlı olarak inşa edilmiştir. Alt katta, ahşap hatıllı taş duvar, orta katta ahşap hatıllı tonoz taş duvar ve üst katta ahşap bağdadi duvar tekniği kullanılmıştır. Alt katın dış cephesinde ki taş duvarlar derzlenmiştir. Orta ve üst katların dış cephesi ise sıvanmıştır. Bu sıvanın kabası genelde saman, kireç, doğal kum ve su birlikte hazırlanarak yapılmaktadır. İnce sıvası ise kırıktı¹⁷ ve kireçten oluşmaktadır. Yapının doğu cephesinin ortasına gelen bölümde dışarıya doğru beş kenarlı bir cumba çıkması yapılmıştır. Bu cumbayı alttan ahşap eli böğründeler taşımaktadır. Cumbanın duvarları ahşap çatki sistemi ile yapılmıştır. Cumbanın dış cephesi ahşap kaplanmış, ayrıca cumbanın pencerelerinin alt bölümlerinde, çatısının saçaklarının altında ve cumba zeminindeki kuşaklarda pek çok dekopajlı ve oyma ahşap bezeme elemanları kullanılmıştır. Binanın ana girişi de orta katın güney yan cephesindedir. Alt kat girişi ise ön cepheye bakan dükkânların önündedir. İçeride yapının orta kısmında ve girişin devamında boylu boyunca bir "hayat" mekânı olmalıdır. Bu mekân her iki katta da bulunmalıdır. Bunlar ana dolaşım mekânıdır. İçeride ya hayatın sonunda ya da yanında üst kata çıkmayı sağlayan bir merdiven bulunabilir. Çatının üstü geleneksel yerli kiremitle örtülmüştür. Binanın yan tarafta girişin üzerinde bir adet çardak yer almaktadır. Binanın giriş

¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi Belgeleri* (BOA. MF. MKT), nr.315/31.

¹³ BOA. MF. MKT.nr.1237/3.

¹⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi *Dâhiliye Nezareti Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri* (BOA. DH. MB. HPS.) nr.28/27; Ali Rıza Gönüllü, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Alanya (1908-1938)*, Ankara 2008, s.41

¹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi *Şurâ-yi Devlet Belgeleri* (BOA. ŞD), nr.1776/38, Lef.1

¹⁶BOA. DH. MB. HPS.nr. 28/27.

¹⁷ Kırıktı; Minder, yastık vb.ni doldurmak için kullanılan ve bazen de sıvanın içine katılan keten ve kendir lifidir. Bu konuda bakınız. Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Akşam Sanat Okulu Matbaası Ankara 2005, s.1169

kısımının güneyinde çatıdan zemine kadar yağmur suyu tahliye borusu vardır¹⁸. Binanın orta ve üst katında on altı oda bulunmaktadır¹⁹. Ayrıca alt katta ilk yıllarda hayvanların barınması için ahır bulunuyordu²⁰. Ancak daha sonraki yıllarda ahır dükkân haline getirilmiştir²¹.

1.2.BİNANIN KULLANILMASI

1.2.1.Otel Olarak Kullanılması

Alaiye Maarif Oteli halk katkısı ile inşa edildikten sonra, maarif teşkilatına bağışlanmış, daha sonra geliri Alaiye Hususi İdaresi'ne ait olmak üzere, bu kurum tarafından kiraya verilmişti. Maarif Oteli, Girit muhacirlerinden olan ve Alaiye'de ikamet eden Hüseyin oğlu Hasan Ağa tarafından, ticaret yapmak maksadı ile 1913 yılından itibaren yıllık 7.500 kuruş kira bedeli ile 3 yıl müddetle kiralanmıştı. Ancak meydana gelen I. Dünya Harbi nedeni ile otel kullanılamamış ve binanın sahanları çürümüşü. Çünkü harp dolayısı ile ilan edilen seferberlik²² sonunda, Alaiye'ye deniz ve kara nakil vasıtaları gelmez olmuştu. Ayrıca Alaiye'nin Manavgat ve Düşenbe nahiyeleri, Manavgat Kazası ismini alarak, Alaiye'den ayrılmıştı²³. Bu nedenle Manavgat ve Düşenbe Nahiyeleri'nden Alaiye'ye gelen yolcularda gelmez olmuştu. Ayrıca aylık 400 kuruş miktarında bir gelir elde edilmesine sebep olan, büyük ve küçük baş hayvanların barınmalarından dolayı alınan ahır kiralaları da elde edilememişti. Çünkü adı geçen hayvanların hepsi askeri gayeler için devlet tarafından toplanmış ve sevk edilmişti. Bu nedenlerden dolayı, işletmeci tarafından otelden hiçbir şekilde maddi olarak istifade edilememişti. Bütün bu olumsuzluklar Hasan Ağa'nın sefil ve perişan bir hale düşmesine sebep olmuştu. Hatta Hasan Ağa, kira bedelini ödemek için evini dahi satmak zorunda kalmıştı. Bundan dolayı Hasan Ağa

¹⁸ Bu bilgiler Ek 1'deki resim üzerinde yapılan inceleme neticesinde Restorasyon Uzmanı Yük Mimar Emine Cimrin Koçak tarafından tespit edilmiştir. Ayrıca bu konuda bakınız; Mehmet Nuri Gönüllü, "Alanya Yaylalarında Geleneksel Meskenler ve Barnaklar", *Türk Akdeniz 2000-Belleten*, Antalya 2001, s.49-60

¹⁹BOA. DH. MB. HPS.nr. 28/27.

²⁰BOA. ŞD.nr. 1776/38, Lef.1

²¹ Bakınız Ek 1.

²² Osmanlı Devleti'nde I.Dünya Harbi nedeniyle 30 Temmuz 1914'te kısmi seferberlik, 2 Ağustos 1914'te de silahlı tarafsızlıkta kalmak üzere, umumi seferberlik ilan edilmişti. Bu konuda bakınız; Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Ankara 1994, s. 26

²³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Meclisi Vükela Mazbataları (BOA. MV), nr.235/5; Ali Rıza Gönüllü, *Cumhuriyet Döneminde Antalya (1923-1960)*, İstanbul 2010, s.33; Muhammet Güçlü, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Antalya 1997, s.33 vd; Muhammet Güçlü, "XIX. Yüzyılın Sonlarında Antalya'nın İdari ve Demografik Yapısı", *Adalya*, Sayı: 1, Antalya 1996, s.108; Muhammet Güçlü, "Müstakil Teke (Antalya) Sancağı'nın Kurulması ve İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge", *Adalya*, Sayı: 2, Antalya 1997, s.290.

tarafından, Alanya Kaymakamlığı'na bir dilekçe verilmiş ve içinde bulunduğu maddi imkânsızlığa bir çare bulunması talep edilmiştir. Bu talep üzerine Alaiye Kaza İdare Meclisi tarafından mahallinde yapılan inceleme sonunda, Hasan Ağa'nın adı geçen otelden istifade etmediği tespit edilmiştir. Bunun için, adı geçen meclis tarafından seferberlik ilanı tarihinden itibaren, Hasan Ağa'nın kira bedelinin yarısının indirilmesi konusunda bir mazbata hazırlanmıştır. Bu mazbata, Alaiye Kaymakamlığı tarafından 30 Ağustos 1915 tarihinde Teke (Antalya) Mutasarrıflığı'na gönderilmiştir²⁴.

Teke Liva İdare Meclisi tarafından da Alaiye Kaza İdare Meclisi'nin almış olduğu adı geçen karar uygun görülmüş ve 1915 yılının Nisan ayının başından itibaren kira bedelinin yarısının alınmasının uygun olacağı, 18 Eylül 1915 tarihinde Alaiye Kaymakamlığı'na bildirilmiştir²⁵.

Bununla birlikte Teke Mutasarrıflığı 21 Eylül 1915 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda şu hususlara dikkat çekmiştir:

“Hususi İdare'ye ait olan emlak ve akarın açık arttırma ve eksiltme yöntemi ile üç-beş yıl müddetle Liva İdare Meclisi tarafından ihalesi yapılmıştır. Ancak işletme sahipleri kira bedellerinin seferberlik zamanına ait kısmından, içinde bulunulan harp sebebi ile zarardan kurtulmaları için indirim yapılmasını talep etmişlerdir. Bu durum karşısında işletme sahiplerinin genel kaidelere uygun olarak mahkemeye mi, yoksa içinde bulunulan harp sebebi ile işletme sahiplerinin talebini dikkate alarak, keyfiyetin Liva İdare Meclisi'nde tetkik edilerek kira bedellerinin seferberlik zamanına ait olan kısmından indirim mi yapılmalıdır ?”²⁶.

Dâhiliye Nezareti de 13 Ekim 1915 tarihinde Teke Mutasarrıflığı'na gönderdiği cevabi yazıda şöyle demektedir: *“İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun 144. Maddesinin 3. fıkrası gereğince Liva ve Vilayet İdare Meclisleri, Umumi Meclis kararlarına uygun olarak gerçekleştirilecek olan arttırma ve eksiltme şartları hakkında rey vermek ve bu konuda gerekli olan evrakı tanzim etmekle mükelleftir. Ancak adı geçen kanunda mücbir sebeplerden dolayı ihaleyi feshetmek ve bedel indirimi talebi ile başvuracak olan mültezim, müteahhit ve müstecirler hakkında, adı geçen idare meclisleri tarafından karar alınacağına dair bir kayıt olmadığı gibi, bu hususta tatbik edilecek başka özel bir kanun maddesi de bulunmamaktadır. Gerçekleştirilmesi istenen*

²⁴BOA. ŞD, nr.1776/38, Lef.1

²⁵ Aynı Belge. Lef.2.

²⁶ BOA. ŞD, nr.1776/38; Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti Vilayet-i Umur-u Mahalliye-i Vilayat Müdüriyeti Belgeleri (BOA. DH. UMVM.), nr.55/20. Lef.1

talep hakkında idare tarafından bir işlem yapılmasının doğru olmamasından dolayı, genel kaidelere uygun olarak talep sahiplerinin mahkemeye başvurmaları gerekmektedir"²⁷.

Teke Hususi Muhasebesi de Dâhiliye Nezareti'nin verdiği talimata uygun olarak, kira bedelinin indirilmesi kararını kabul etmemiş ve genel kaidelere uygun olarak, Maarif Oteli işletmecisi Hasan Ağa'nın mahkemeye başvurmasını istemiştir. Bunun üzerine Hasan Ağa tarafından 10 Kasım 1915 tarihinde konu hakkında Şurâ-yi Devlet Başkanlığı'na gönderilmek üzere Alaiye Kaymakamlığı'na bir dilekçe verilmiş ve bu dilekçede; Alaiye ve Teke İdare Meclisleri tarafından verilen kira bedeli indirimi kararının, Şurâ-yi Devletçe kabul edilmesi istenmiştir. Adı geçen dilekçe Alaiye Kaymakamlığı tarafından aynı tarihte, Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmiştir. Dâhiliye Nezareti de 24 Kasım 1915 tarihinde Hasan Ağa'nın dilekçesini, Şurâ-yi Devlet'e havale etmiştir²⁸.

Ancak daha önce Dâhiliye Nezareti'nin talebi üzerine Şurâ-yi Devlet tarafından önemli bir karar alınmıştı. Şöyle ki, Bazı vilayetler tarafından; seferberlik dolayısı ile Duhuliye²⁹, İhtisap³⁰ ve Kantar³¹ resimlerinin sekteye uğradığı iddiasında bulunan ve bu nedenle ihalenin feshedilmesini talep eden mültezimlerin seferberlik zamanına kadar olan borçlarının alınarak, o tarihten sonra belediyelerce idare edilmek üzere mukavelelerinin feshedilmesi konusunda Dâhiliye Nezareti'nden görüş sorulmuştu. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, Aşar Nizamnamesi'nin³² 55. Maddesi gereğince işlem yapılmasının uygun olacağı görüşünde olmasına rağmen, belediyeye ait vergilerin ne gibi şartlarda feshedileceğine dair belediye kanun ve nizamnamelerinde bir açıklık olmadığı tespitini yapmıştır. Dâhiliye Nezareti bu gerekçe ile konunun Şurâ-yi Devlet tarafından tetkik edilerek, bir karara bağlamasını istemiş ve bunun için adı geçen kuruma başvurmuştu. Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi tarafından, Dâhiliye Nezareti'nin başvurusu hakkında şu cevap verilmişti:

"Zikredilen konunun Aşar Nizamnamesi'ne tatbik edilmesi uygun görülmemektedir. Harp dolayısı ile Kantar, Duhuliye ve İhtisap gibi belediyeye ait vergilerin

²⁷ BOA. ŞD.nr.1776/38.Lef.2; BOA. DH. UMVM.nr.55/20, Lef.2

²⁸ BOA. ŞD.nr.1776/38, Lef.3-7

²⁹ Duhuliye Resmi; Şehir ve kasabalara ticaret kastıyla getirilen eşyadan alınan vergidir. Bu konuda bakınız; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, s.1/480

³⁰ İhtisap Resmi; Alışveriş işlerine bakılmasından dolayı alınan vergidir. Bu konuda bakınız; M. Z. Pakalın, age, 2/43

³¹ Kantar Resmi; Gümrüklere gelip tartılan mallardan alınan vergidir. Bu konuda bakınız; M. Z. Pakalın, age, 2/161

³² Bu konuda bakınız; *Aşar Nizamnamesi*, Dersaadet 1321, s.21

toplanmasında, sekte meydana geleceği iddiası ile ihalenin feshedilmesi talebinde bulunan mültezimler için uygulanacak bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Mevcut durumun halledilmesi için genel kanun ve hükümlere, yani Mecelle Kaidelerine bakılması gerekmektedir. Böylece mültezimlerin Nizamiye Mahkemeleri'ne başvurmaları gerekmektedir"³³.

Bu arada Şurâ-yi Devlet tarafından, Alaiye Maarif Hanı kiracısı Hasan Ağa'nın dilekçesinde bahsettiği konu hakkında Dâhiliye Nezareti'nden bilgi istenmişti. Bu konu hakkında Dâhiliye Nezareti 9 Aralık 1915 tarihinde Şurâ-yi Devlet'e şu bilgiyi vermiştir: "Yukarıda zikredilen Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi kararı gereğince, bu hususta idare tarafından işlem yapılması uygun olmamaktadır. İdare Meclisleri tarafından verilen kira bedelinin yarısının alınması kararının kabul edilemeyeceği ve genel hükümlere uygun olarak Hasan Ağa'nın Nizamiye Mahkemeleri'ne başvurusu gerekmektedir"³⁴.

Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi'nde Hasan Ağa'nın dilekçesi ve Dâhiliye Nezareti'nin cevabi yazısı görüşülmüştür. Burada yapılan görüşme sonunda, Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi, İdare Meclisleri tarafından verilen kira bedelinin yarısının alınması kararının kabul edilmeyeceğine ve genel hükümlere uygun olarak Hasan Ağa'nın Nizamiye Mahkemesi'ne müracaat etmesi gerektiğine karar vermiştir. Daha sonra da Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi tarafından, görüşmede alınan karar doğrultusunda bir mazbata hazırlanmıştır (3 Ocak 1916)³⁵.

Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi'nin hazırlamış olduğu mazbata 12 Ocak 1916 tarihinde, Sadaret'e gönderilmiştir. Sadaret de bu mazbatayı mahalline tebliğ edilmek üzere 17 Ocak 1917 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne havale etmiştir³⁶. Dâhiliye Nezareti tarafından Şurâ-yi Devlet Maliye ve Nafia Dairesi tarafından alınmış olan karar, 20 Ocak 1916 tarihinde gerekli işlemin yapılması talebi ile Teke Mutasarrıflığı'na gönderilmiştir³⁷.

1.2.2.Hükümet Konağı Olarak Kullanılması

Alaiye Maarif Oteli 1913 yılından itibaren Dâhiliye Nezareti tarafından Alaiye Hükümet konağı olarak kiralanması düşünülmüştü. Bu konu ile yakından ilgili olarak mahalli yönetim ile merkezi yönetim arasında bazı yazışmalar

³³ BOA. DH. UMVM.nr.55/20. Lef. 3

³⁴ Aynı Belge. Lef. 4

³⁵ BOA. ŞD.nr.1776/38, Lef.8-10.

³⁶ Aynı Belge.

³⁷ BOA. DH. UMVM.nr.55/20. Lef.5

olmuştur. Ancak bu tarihte Dâhiliye Nezareti tarafından Maarif Otelî'nin hükümet konağı olarak kiralınması talebi gerçekleştirilmemiştir³⁸.

Bununla birlikte Alaiye'de yeni bir hükümet konağı arayışı daha sonraki yıllarda da devam etmişti. Çünkü Alaiye Hükümet Konağı ikamet edilecek bir halde olmadığı gibi, tamiri içinde malzeme tedarik etmek güçtü. Ayrıca hükümet daireleri ücretli olarak müteferrik mahallerde ikamet ediyordu. Bu durumda bu dairelerde görülen işlerin gerçekleştirilmesine sekte vuruyordu. Bu işlerin yapılmasında gereken hız ve güvenlik de temin edilememekteydi. Ancak işlemlerin istenilen ölçüde cereyan etmesi için, hükümet dairelerinin bir arada toplanması gerekiyordu. Bu sebeplerden dolayı Alaiye Kaymakamlığı muhtelif mekânlarda bulunan hükümet dairelerinin, Maarif Otelî'ne nakledilmesinin uygun olacağını Teke Mutasarrıflığı'na bildirmişti. Teke Mutasarrıflığı da Alaiye Kaymakamlığı'nın bu talebini uygun görmüştür. Bunun üzerine Maarif Otelî'nde üç oda dâhiliye daireleri tarafından kullanılmaya başlanmıştır³⁹.

Dâhiliye Nezareti tarafından Maarif Otelî'nde kiralanan bu üç odanın kira bedeli hakkında da elimizde bazı bilgiler bulunmaktadır. Şöyle ki; Alaiye Kaymakamlığı bu üç odanın yıllık kira bedelinin 400 kuruş olduğunu Teke Mutasarrıflığı'na bildirmiştir. Buna rağmen Teke Mutasarrıflığı 19 Aralık 1919 tarihinde üç odanın bir yıllık kira bedeli olan 1.200 kuruşluk havalenamenin gönderilmesini Dâhiliye Nezareti'nden istemiştir⁴⁰. Alaiye Kazası hükümet konağı dâhiliye daireleri kira bedeli olarak yıllık 1.971 kuruş tahsisat bulunduğu tespitinde bulunan Dâhiliye Nezareti, yeniden kiralanan binanın yıllık kira bedelinin 400 kuruş olduğu, bu sebeple geri kalan 1.571 kuruşun tertibine iade edilmesini Teke Mutasarrıflığı'ndan talep etmiştir (8 Şubat 1919).

Alaiye Maarif Otelî'nin, Cumhuriyet ilk yıllarında şehrin hükümet konağı olarak kullanılmasına devam edilmiştir. Ancak bu dönemde Maarif Otelî'nin alt katında bulunan ahır kaldırılarak, buraya muhtelif dükkânlar yapılmıştır. Bu dükkânlar da bazı esnaflar tarafından kiralanarak kullanılmıştır. Bu dükkânlar arasında Hasan Eşit (Ali Çırağın Hasan) ve Şükrü Kalgıdım'ın Terzi dükkânları, Mustafa Can ve Sait Gökçe'nin Berber dükkânları bulunuyordu. Bunun yanında hükümet konağının alt katında Türk Hava Kurumu Bürosu ile Hükümetin Tahsilât Bürosu da mevcuttu⁴¹. Ayrıca Alaiye Hükümet Konağı'nın sağ tarafında

³⁸ BOA. DH. MB. HPS, nr 28/27.

³⁹ BOA. DH. MB. HPS.nr.31/63

⁴⁰ BOA. DH. MB. HPS.nr.31/63

⁴¹ Kaynak kişi; Asım Can, Alanya 1936 Doğumlu, Tuhafiyeci.

Halkevi, sol tarafında da Belediye binası yer alıyordu⁴². Ayrıca milli bayramlar da Alaiye Hükümet Konağı'nın önünde kutlanıyordu⁴³. Cumhuriyetin ilk yıllarında Alaiye'nin merkezinde bulunan bir okul ve köylerinde bulunan dört okul, hükümet konağı olarak kullanılan bu otel ile on dokuz dükkânın kira gelirinden elde edilen para ile yapılmıştır⁴⁴.

Ancak Alaiye Hükümet Konağı olarak kullanılan Maarif Oteli, 1943 yılının Haziran ayında bilinmeyen nedenlerden çıkan bir yangın sonucunda yanmıştır⁴⁵. Alaiye Hükümet Konağı yandıktan sonra yerine Alanya Devlet Hastanesi inşa edilmiştir. Bugün burada Alanya İlçe Sağlık Müdürlüğü bulunmaktadır⁴⁶.

SONUÇ

Alaiye halkı tarafından yardımlaşma yolu ile 1912'de Maarif Oteli isminde bir tesis meydana getirilmiştir. Adı geçen otel, başlangıçta konaklama amaçlı olarak kullanılmıştır. Ancak burasını kiralayan işletme sahibi, içinde bulunulan harp şartlarından dolayı, para kazanamamıştır. Çünkü ilan edilen seferberlik nedeniyle deniz ve kara ulaşımı kontrol altına alınmıştır. Bu nedenle Alaiye'ye deniz ve karayolu ile yolcu gelmemiştir. Bunun yanında 1914 yılında Manavgat Kazası'nın kurulması da Alaiye'ye bu bölgeden gelen yolcu akışını durdurmuştur. Ayrıca otel işletmecisi, otelin altında bulunan ahırdan elde ettiği hayvan kira gelirlerinden mahrum kalmıştır.

Bunun yanında içinde bulunulan harp hali, otel işletmecisi başta olmak üzere, çeşitli işletme sahibinin önemli maddi kayıplara uğramasına sebep olmuştur. Bu durumda mahalli idarenin kira gelirlerin de önemli bir düşüş yaşanmasını ortaya çıkarmıştır. Yani hem devlet hem vatandaş ülkenin harp halinde bulunmasından dolayı ekonomik olarak zarar görmüştür.

Yine ilk önce konaklama gayesi ile kullanılan Alaiye Maarif Oteli, daha sonraki yıllarda Alaiye Hükümet Konağı olarak kullanılmaya başlanmış ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da bu özelliğini muhafaza etmiştir. Ancak bu binanın 1943 yılında yanarak ortadan kalkması, Alaiye'nin şehir kültürü için önemli bir kayıp olmuştur. Böylece hayırsever Alaiye halkının meydana getirdiği bir eser, zaman içinde şehrin otel ve hükümet konağı ihtiyacını karşılamıştır. Ayrıca buradan ve mahalli idareye ait muhtelif dükkânlardan elde edilen kira gelirleri, Alaiye'nin eğitim hizmetlerinde kullanılmıştır.

⁴² Kaynak kişi; Asım Can, Alanya 1936 Doğumlu, Tuhafiyeci.

⁴³ Kaynak kişi; Hüseyin Hacıevvazoğlu, Alanya 1924 Doğumlu, Emekli Memur.

⁴⁴ İzzet Azakoğlu, *Alanya*, İstanbul 1939, s.21; A. R. Gönüllü, age, s.122.

⁴⁵ Ali Nazım Köseoğlu, *Alanya'da Yaşamı Boyu Duyduklarım Gördüklerim ve Yaşadığım Anılar*, İstanbul 1992, s.22

⁴⁶ Kaynak kişi; Hüseyin Hacıevvazoğlu, Alanya 1924 Doğumlu, Emekli Memur.

KAYNAKÇA

1.ARŞİV BELGELERİ

1.1.Osmanlı Arşivi

Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vala Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.MVL)

Dosya Numarası; 124 Gömlek Numarası;152

Bab-ı Âli Evrak Odası Belgeleri (BEO)

Dosya Numarası; 1916 Gömlek Numarası;143633.

İrade-i Hususiye Belgeleri (İ.HUS)

Dosya Numarası; 96 Gömlek Numarası; 66.

Meclisi Vükela Mazbataları (MV)

Dosya Numarası;235 gömlek Numarası: 5

Şurâ-yi Devlet Belgeleri (ŞD).

Dosya Numarası; 1776 Gömlek Numarası: 38

Yıldız Sarayı Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV)

Dosya Numarası; 96 Gömlek Numarası;14.

Dahiliye Nezareti Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri (BOA. DH. MB. HPS.)

Dosya Numarası; 28 Gömlek Numarası 27, Dosya Numarası; 31 Gömlek Numarası; 63

Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi Belgeleri (DH.MKT)

Dosya Numarası; 533 Gömlek Numarası; 33.

Dahiliye Nezareti Umûr-ı Mahalliye-i Vilâyât Müdüriyeti Belgeleri (DH. UMVM)

Dosya Numarası;55 Gömlek Numarası; 20

Maarif Nezareti Mektubi Kalemi Belgeleri (MF. MKT)

Dosya Numarası; 315 Gömlek Numarası; 31, Dosya Numarası;1237 Gömlek Numarası;3

2.KİTAPLAR

Aslanapa, Oktay, Türk Sanatı, (*Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar*), Cilt:2, Milli Eğitim Basımevi İstanbul 1973, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları.

Aşar Nizamnamesi, Dersaadet 1321

Azakoğlu, İzzet, Alanya, İstanbul 1939.

Eldem, Vedat, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1994, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Baltacı, Cahit, XV.-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İrfan Matbaası İstanbul 1976.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1998, Aydın Kitabevi Yayınları.

Gönüllü, Ali Rıza, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Alanya (1908-1938)*, Ankara 2008, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Gönüllü, Ali Rıza, *Cumhuriyet Döneminde Antalya (1923-1960)*, İstanbul 2010, Tarihiçi Kitabevi Yayınları.

Gönüllü, Mehmet Nuri, "Alanya Yaylalarında Geleneksel Meskenler ve Barınaklar", **Türk Akdeniz 2000-Bellekten**, Antalya 2001, T.C. Antalya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayını Sayfa: 49-60.

- Güçlü, Muhammet, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Antalya 1997, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yayınları.
- Güçlü, Muhammet, "XIX. Yüzyılın Sonlarında Antalya'nın İdari ve Demografik Yapısı", *Adalya*, Sayı: 1, Antalya 1996, Sayfa:105-109.
- Güçlü, Muhammet, "Müstakil Teke (Antalya) Sancağı'nın Kurulması ve İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge", *Adalya*, Sayı: 2, Antalya 1997, Sayfa:289-319.
- Köseoğlu, Ali Nazım, *Alanya'da Yaşam Boyu Duyduklarım gördüklerim ve Yaşadığım Anılar*, İstanbul 1992.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt:1-2, Milli Eğitim Basımevi İstanbul 1971, Devlet Kitapları.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türki*, Enderun Kitabevi İstanbul 1989.
- Turan, Osman, *Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Turan Neşriyat Yurdu İstanbul 1969.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Akşam Sanat Okulu Matbaası Ankara 2005, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1984, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ek 1: Alanya Maarif Oteli⁴⁷

---

⁴⁷ Bu resim Araştırmacı Yazar Haşim Yetkin'in arşivinden alınmıştır.